

Το αρχιτεκτονικό έργο της νεότητας*

Τάσης Παπαϊωάννου - 19/10/2020

«Η νεολαία, με όλη την αδεξιότητα και τη μωρία της, με τον ζήλο και τα ερωτήματά της, είναι η αιώνια

ελπίδα της ανθρωπότητας. Χωρίς τη διαρκή εμφάνισή της στον κόσμο θα στέρευε η πηγή ανανέωσης, καθώς εκείνοι που μεγαλώνουν και γερνούν έχουν βρει τις απαντήσεις τους και ακολουθούν την πεπατημένη», Χανς Γιόνας.¹

Πάντοτε το νέο αρχιτεκτονικό έργο έρχεται να ακουμπήσει δίπλα στα παλιότερα. Αθροίζεται κι αυτό μαζί με τα άλλα που προϋπήρχαν στον συγκεκριμένο τόπο και χρόνο, ενώ μετά από καιρό θα ακουμπήσει δίπλα τους, με τη σειρά του, το έργο του μέλλοντος. Γιατί πάντοτε το αρχιτεκτόνημα του παρόντος συνομιλεί όχι μόνο με τα έργα του παρελθόντος, αλλά και με εκείνα που πρόκειται να δημιουργηθούν στο μέλλον.

Είναι παράξενη η δουλειά του αρχιτέκτονα. Όσο κι αν οι συνθήκες μέσα στις οποίες ζει και εργάζεται είναι δύσκολες, όσο κι αν γύρω του απλώνεται ενδεχομένως η σκοτεινιά της εποχής του, το αποπνικτικό περιβάλλον μιας κοινωνίας σε σήψη, αυτός οφείλει να οραματίζεται τη δική του ιδανική κοινωνία και αυτή να εκφράζει μέσα από το έργο του. Αυτή είναι η αποστολή κάθε νέου αρχιτέκτονα. Να ταξιδεύει πολλές φορές κόντρα στο ρεύμα των καιρών, να πηγαίνει αντίθετα στη ρότα, χαράζοντας τη δική του πορεία. Γιατί, δεν γίνεται αλλιώς, αυτός είναι ο προορισμός του. Το έργο, το αυθεντικό έργο, ξεπηδάει πάντοτε μέσα από μια ανάγκη. Αυτή τροφοδοτεί ως ζωογόνος πνοή τη σκέψη, αυτή κινητοποιεί τον στοχασμό που θα λειτουργήσει ανατρεπτικά και θα γεννήσει το νέο.

Ακόμη κι αν όλα γύρω μοιάζουν ξένα, ο νέος αρχιτέκτων θα βρει τον τρόπο να φανταστεί και να δημιουργήσει το νέο αρχιτεκτόνημα. Ένα έργο όχι μόνο για τον εργοδότη του, αλλά και για τον δικό του φανταστικό «ιδανικό κάτοικο» που θα ήθελε να κατοικεί στους χώρους που σχεδίασε. Εκεί, μ' άλλα λόγια, που θα ήθελε να κατοικεί νοερά ο ίδιος. Πάντοτε, άλλωστε, οι νέοι δεν στρέφουν με ανυπομονησία το βλέμμα τους προς τα εμπρός, για να διακρίνουν έστω και αμυδρά τα ίχνη του μέλλοντος;

Αυτή η ελπίδα για έναν καλύτερο κάθε φορά κόσμο, για μια αρχιτεκτονική που θα εκφράζει έναν διαφορετικό τρόπο ζωής, ακόμη και ουτοπικό, καθοδηγεί το χέρι του όταν σκισάρει πάνω στο λευκό χαρτί. Γιατί δεν μπορείς να τραβήξεις καμιά γραμμή αν δεν πιστεύεις βαθιά σε κάτι. Αυτό το μακρινό «κάτι» είναι που ενεργοποιεί τη βούληση κάθε καλλιτέχνη, αλλά και κάθε ανθρώπου που αγωνίζεται να κάνει το όνειρο πραγματικότητα. Η απαισιοδοξία δεν λειτουργεί ευεργετικά, αλλά μας σταματά και μας ακινητοποιεί σαν τροχοπέδη. Παραλύει κάθε ενέργεια, κάθε προσπάθεια, κάθε δημιουργία.

Πάντοτε ο νέος προχωρά, ως άλλος πιονέρος, ακόμη και στα τυφλά. Προχωρά, πέφτει, ξανασηκώνεται, ματώνει, αλλά συνεχίζει να προχωρά, για να βρει τον δικό του δρόμο, όσο κι αν οι συνθήκες γύρω του είναι αντίξοες, όσο κι αν το έδαφος πάνω στο οποίο βαδίζει είναι δύσβατο και αφιλόξενο. Γιατί αυτός είναι ο ρόλος της νεότητας: να κάνει το αδύνατο δυνατό! Το νέο έργο θα φυτρώσει σαν αγριολούλουδο ακόμη και σε κακοτράχαλο τόπο, θα ανθίσει και θα αναπτυχθεί ακόμη και μέσα στις στάχτες που άφησε πίσω της η πυρκαγιά. Για να βρει κι αυτό, μετά από χρόνια, τη δική του θέση μαζί με τ' άλλα που διηγούνται την ιστορία του κτιριακού πολιτισμού της κοινωνίας τους.

Ακόμη κι αν όλα γύρω του έχουν καταρρεύσει, ακόμη κι αν όλα τον σπρώχνουν να τα παρατήσει, να παραιτηθεί από κάθε προσπάθεια να κάνει αρχιτεκτονική, αυτός θα συνεχίσει να αγωνίζεται, να πασχίζει να κάνει τη δουλειά του (είτε μόνος είτε συγκροτώντας συνεργατικές ομάδες) όσο μπορεί καλύτερα. Όποια κι αν είναι αυτή η δουλειά, όσο μικρή ή επουσιώδης κι αν φαίνεται. Γιατί δεν πρέπει να λησμονούμε πως τα μεγάλα ξεπηδάνε τις περισσότερες φορές μέσα απ' αυτά που μας φαίνονται ασήμαντα σε πρώτη ματιά.

Το πραγματικά σπουδαίο αρχιτεκτονικό (και όχι μόνον) έργο ελάχιστες φορές αναδεικνύεται στην εποχή του. Πρέπει να περάσουν πολλά χρόνια, να ξεφτίσουν οι μόδες που το συντροφεύουν στον καιρό του, να στέκει μόνο του στους αέρηδες και στις καταιγίδες του μέλλοντος, ώστε να διηγείται την ιστορία του που θα είναι και η ιστορία των ανθρώπων που το έφτιαξαν και το έκαναν να υπάρχει. Τότε, λοιπόν, μετά από καιρό, και όχι τη στιγμή που χτίζεται, θα φανεί το πραγματικό του πρόσωπο και το αν θα ακουμπήσει δίπλα στα σημαντικά έργα του παρελθόντος, αν κοντολογίς είναι άξιο να μπει κι αυτό στη συντροφιά τους. «Η παραγωγή καλής ποίησης είναι μια πολύ αργή διαδικασία», σημειώνει ο Έζρα Πάουντ². Το ίδιο ακριβώς δεν ισχύει και για την αρχιτεκτονική;

Οι νέοι τελειόφοιτοι σπουδαστές και οι σπουδάστριες παίρνουν στα χέρια τους τη σκυτάλη της αρχιτεκτονικής για να την παραδώσουν στο μέλλον. Και αυτή η σκυτάλη παραδίδεται διαφορετική κάθε φορά

από γενιά σε γενιά. Οι νέοι και οι νέες αρχιτέκτονες θέλουν πάντοτε να εκφράσουν με τον δικό τους τρόπο, με τα δικά τους μέσα, την αρχέγονη ανάγκη της ανθρώπινης κατοίκησης. Πάντοτε δυσπιστούν, αμφιβάλλουν και πολλές φορές αντιδρούν δυναμικά απέναντι στις στάσιμες και συντηρητικές ιδέες των προκατόχων τους. Πατώντας πάνω σε ό,τι ζωοποιό τους έχει παραδοθεί, επιχειρούν το μετέωρο βήμα στο αύριο. Πάντοτε ονειρεύονται τον δικό τους κόσμο που διαφέρει απ' αυτόν που τους κληροδοτήθηκε. Αυτό είναι το διαχρονικό χαρακτηριστικό της νιότης: να παλεύει να χτίσει με νύχια και με δόντια τον δικό της κόσμο, σαν από την αρχή.

*Το άρθρο αφιερώνεται στους φοιτητές και στις φοιτήτριές μου, που επί 38 χρόνια μοιραζόμασταν κοινούς προβληματισμούς και αγωνίες στα μουτζουρωμένα σχεδιαστήρια της Σχολής Αρχιτεκτόνων.

Παραπομπές

¹ Χανς Γιόνας, Φιλοσοφικές έρευνες και μεταφυσικές εικασίες, Ινδικτος, Αθήνα, 2001, σελ. 113

² Έζρα Πάουντ, Ποιητική Τέχνη, ΜΙΕΤ, Ηράκλειο 2016, σελ. 268

Δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα των Συντακτών στις 29.07.2020